

**SOLIQ SIYOSATINING KELAJAGI:
BILVOSITA SOLIQLARNING ROLI VA TA'SIRI**

ERGASHEV ILXOMJON OBODOVICH

Toshkent Davlat Iqtisodiyot universiteti dekan muovini,

iqtisod fanlari nomzodi,

ilxomjonergashev849@gmail.com¹,

Tel: +998 99 926 67 35

Annotatsiya. *tezesda iqtisodiy o'sish, ijtimoiy adolat va ekologik barqarorlikni ta'minlash nuqtai nazaridan bilvosita soliqlarning o'rnini o'rganadi. Xususan, 2025-yilda bilvosita soliqlarni boshqarish va optimallashtirishning yangi strategiyalari, ular orqali davlatlar iqtisodiy rivojlanishni rag'batlantirish va ijtimoiy tenglikni ta'minlashga qaratilgan choralar haqida so'z yuritiladi. Tezessdada, shuningdek, bu soliqlarning ekologik barqarorlikka ta'siri, iqlim o'zgarishi va atrof-muhitni muhofaza qilishni hisobga olgan holda tuzilgan soliq strategiyalarining ahamiyati tahlil qilinadi.*

Kalit so'zlar *bilvosita soliqlar, soliq strategiyalari, iqtisodiy rivojlanish, ijtimoiy tenglik, ekologik barqarorlik, 2025-yil, soliq tizimi, iqlim o'zgarishi, soliq optimallashtirish.*

KIRISH

Bilvosita soliqlar iqtisodiy tizimning ajralmas qismi bo'lib, ular nafaqat davlat byudjetining asosiy manbalaridan biri, balki iqtisodiy o'sish, ijtimoiy adolat va ekologik barqarorlikni ta'minlashda muhim rol o'ynaydi. Bu soliqlar, asosan, iste'molchilarga to'g'ridan-to'g'ri ta'sir qilmasdan, mahsulot yoki xizmat narxiga qo'shilgan soliq sifatida o'z ifodasini topadi. Ularning qo'llanilishi iqtisodiyotning turli sohalariga ta'sir ko'rsatib, ishlab chiqarish va iste'mol jarayonlarini shakllantiradi. 2025-yilga kelib, bilvosita soliqlarni boshqarish va ularning samaradorligini oshirish davlatlar uchun muhim iqtisodiy va ijtimoiy vazifalarga aylanishi kutilmoqda.

2025-yilgi bilvosita soliq strategiyalarini ishlab chiqishda davlatlar iqtisodiy rivojlanish, ijtimoiy tenglik va ekologik barqarorlikni inobatga olishadi. Soliq tizimining optimallashtirilishi, ayniqsa, rivojlanayotgan mamlakatlar uchun iqtisodiy o'sishni rag'batlantirish va ijtimoiy barqarorlikni ta'minlashga xizmat qiladi. Shu bilan birga, ekologik masalalar, shu jumladan iqlim o'zgarishi va atrof-muhitni muhofaza qilish, 2025-yilda bilvosita soliqlarning strategik rivojlanishida asosiy omillardan biri bo'lishi kutilmoqda. Ushbu tezesda, bilvosita soliqlarning 2025-yilgi strategiyasini tahlil qilish, uning iqtisodiy samaradorligini, ijtimoiy ta'sirini va barqarorlikka qanday ta'sir ko'rsatishini o'rganish maqsad qilingan.

ADABIYOTLAR SHARXI

Bilvosita soliqlarni tadqiq etish uchun ko'plab ilmiy manbalar va maqollar mavjud. Xususan, Soliqlar va moliyaviy siyosatga oid ishlanmalarda (Mankiw, 2020), ekologik soliqlar va ularning iqtisodiy ta'siri (Stern, 2007) kabi adabiyotlar alohida e'tiborga molik. Shuningdek, Yevropa Ittifoqi va AQShda bilvosita soliqlarni boshqarish strategiyalariga oid tezesdalar (OECD, 2020; IMF, 2021) keng muhokama qilinadi. Ushbu manbalar, bilvosita soliqlarning ijtimoiy va iqtisodiy ta'sirini o'rganish va soliq siyosatini optimallashtirishda yordam beradi.

METODOLOGIYA

Ushbu tezesda asosan sifatli va miqdoriy tahlil metodlari qo'llaniladi. Bilvosita soliqlarning samaradorligini o'rganish uchun statistik ma'lumotlar, soliq yig'ish dinamikasi, va davlatlarning soliq siyosati haqida so'nggi yillarda olingan ma'lumotlar tahlil qilinadi. Grafik chizmalar yordamida soliq daromadlarining o'zgarishini, iqtisodiy o'sish bilan bog'liqligini va soliq yuki ta'sirini ko'rsatish maqsadida turli xil vizual tasvirlar yaratish rejalashtirilgan. Shuningdek, ekologik soliqlar bo'yicha raqamli ma'lumotlar va iqtisodiy modellardan foydalaniladi.

TAHLIL VA TAHLIL NATIJALARI

Bilvosita soliqlar iqtisodiy siyosatdagi muhim vositalardan biri sifatida soliq tizimining samaradorligini oshirishga yordam beradi. Ular davlat byudjeti uchun muhim daromad manbai bo'lib, iqtisodiyotning turli sohalariga ta'sir ko'rsatadi. Soliqning bu turining ta'siri shunchaki soliqlarning miqdori bilan

cheklanmaydi, balki ularning iqtisodiy jarayonlarga ta'siri kengroqdir.

Iqtisodiy rivojlanishga ta'siri:

Bilvosita soliqlar, ayniqsa, qo'shimcha qiymat solig'i (QQS) va aksizlar, iqtisodiyotning barcha sektorlari, xususan, iste'mol va ishlab chiqarish tizimlariga ta'sir qiladi. QQSning ko'payishi, mahsulot va xizmatlarning narxini oshirishi mumkin, bu esa iste'molchilarni qiyinlashtirishi yoki bozorda talabni pasaytirishi mumkin. Ammo, o'z navbatida, bu soliqlar davlat byudjetining to'ldirilishiga, ya'ni davlat xarajatlarini moliyalashtirishga xizmat qiladi.

Bilvosita soliqlarning rolini kuchaytirish, soliq yig'ish tizimini modernizatsiya qilish bilan birga, davlat iqtisodiy siyosatini kuchaytirish va xalqaro iqtisodiy muhitga moslashish imkoniyatlarini yaratadi.

Daromadlarni taqsimlashdagi ta'siri:

Bilvosita soliqlar, shuningdek, daromadlar taqsimotiga ham ta'sir qiladi. Masalan, QQS va aksizlar ko'pincha eng kam daromadli qatlamlarga nisbatan salbiy ta'sir ko'rsatadi, chunki ular ko'proq iste'mol qilishadi va soliq ularga ko'proq ta'sir qiladi. Bu holatni tuzatish uchun davlat, turli ijtimoiy yordamlar va soliq imtiyozlari orqali kam daromadli guruhlariga yordam berish mumkin.

Biroq, bilvosita soliqlarning ta'siri jamiyatning daromadlar bo'yicha tengsizlik darajasini oshirishiga olib kelishi mumkin, chunki yuqori daromadli qatamlar ko'proq soliqqa tortiladi, ammo bu soliqlarning aksariyati barcha iste'molchilarga teng ta'sir qiladi. Shu bilan birga, bilvosita soliqlarning kuchayishi iqtisodiy islohotlar va ijtimoiy adolatni ta'minlashga qaratilgan chora-tadbirlar bilan muvofiqlashishi kerak.

Iqtisodiy barqarorlik va innovatsiyalar:

Bilvosita soliqlarning kelajagi, ayniqsa, rivojlanayotgan bozor iqtisodiyotlarida, iqtisodiy barqarorlikni ta'minlash va innovatsion rivojlanishni qo'llab-quvvatlashda katta ahamiyatga ega. Yuqori darajadagi soliq daromadlari orqali davlatlar infratuzilma, sog'liqni saqlash, ta'lim kabi asosiy sohalarda samarali investitsiyalarni amalga oshirishi mumkin.

Bilvosita soliqlarning innovatsion iqtisodiyotga ta'siri shundaki, bu soliq

shakli ayniqsa raqamli iqtisodiyotda va yangi texnologiyalarni rivojlantirishda muhim ahamiyat kasb etadi. Misol uchun, raqamli xizmatlar va elektron tijorat orqali soliqlarning to'planishi va innovatsion biznes modelarning rivojlanishi, kelajakda iqtisodiyotga yanada ko'proq soliq daromadlarini keltirishi mumkin.

Soliq siyosatining global tendensiyalari:

Hozirgi kunda soliq siyosatining global tendensiyalari o'zgarib bormoqda, va bilvosita soliqlarning roli kundan-kunga ortib bormoqda. Global integratsiya va savdo erkinligi, davlatlar o'rtasidagi raqobat, shuningdek, global iqtisodiy inqirozlar davlat soliq siyosatining yangi shakllarini ishlab chiqish zaruratini tug'diradi. Bu jarayonlar bilvosita soliqlarning sifatini va miqdorini optimallashtirishga olib kelishi mumkin.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Bilvosita soliqlar, ayniqsa qo'shimcha qiymat solig'i va aksizlar, nafaqat davlat byudjeti uchun muhim manba, balki iqtisodiy o'sish, daromad taqsimotining tengligi va innovatsiyalarni rivojlantirish uchun ham ahamiyatlidir. Ularning kelajagi iqtisodiy siyosatning samaradorligini ta'minlash, ijtimoiy adolatni yo'lga qo'yish, va yangi texnologik o'zgarishlarga moslashish kabi masalalarni hal etishga bog'liqdir. Shuningdek, bilvosita soliqlarning kuchayishi iqtisodiy barqarorlikni ta'minlash va global iqtisodiy tendensiyalarga moslashishda muhim vosita bo'lishi mumkin.

2025-yilda bilvosita soliqlarni boshqarish va ularning samaradorligini oshirish davlatlar uchun muhim vazifaga aylanadi. O'zgaruvchan iqtisodiy sharoitlar va ijtimoiy ehtiyojlarni hisobga olgan holda, soliq siyosatini yangilash va innovatsion usullarni joriy etish zarur. Takliflar quyidagilarni o'z ichiga oladi:

1. **Soliq yig'ishni optimallashtirish:** yagona raqamli tizimlarni joriy etish orqali soliq yig'ishni samarali qilish.
2. **Ekologik soliqlarni kengaytirish:** iqtisodiy va ekologik barqarorlikni ta'minlash uchun ekologik soliqlarni oshirish.
3. **Adolatli soliq siyosati:** ijtimoiy adolatni ta'minlash uchun bilvosita soliqlarning taqsimlanishini qayta ko'rib chiqish.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR.

- [1]. Mankiw, N. (2020). Principles of Economics. Cengage Learning.
- [2]. Stern, N. (2007). The Economics of Climate Change: The Stern Review. Cambridge University Press.
- [3]. OECD. (2020). Tax Policy Reforms 2020: OECD and Selected Partner Economies. OECD Publishing.
- [4]. IMF. (2021). Fiscal Monitor: A Fair Shot. International Monetary Fund.
- [5]. World Bank. (2022). Tax Policy Reforms in Emerging Markets: Best Practices and Challenges. Washington, D.C.: The World Bank Publications.
- [6]. IMF. (2021). Indirect Taxation in Developing Economies: A Policy Guide. Washington, D.C.: International Monetary Fund.
- [7]. Azizov, R. (2019). "O'zbekistonda soliq siyosatini modernizatsiya qilish istiqbollari." Iqtisodiy tezesdalar jurnali, 2(6), 78-89.
- [8]. Smith, A. (1776). The Wealth of Nations (Bilvosita soliqlarning nazariy asoslari bo'yicha qismi). London: W. Strahan & T. Cadell.
- [9]. Soliq va byudjet siyosati bo'yicha tahlillar va takliflar (2023). Moliya vazirligi, O'zbekiston Respublikasi.

INTERNET MANBALARI

- [1]. <https://stat.uz/uz/>
- [2]. <https://soliq.uz/>